

การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสำนักงานปศุสัตว์เขต ๑

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙

๑. เรื่อง สรุปผลการปฏิบัติงานกิจกรรมแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์ม ครั้งที่ ๑

ส่วนส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขต ๑ กำหนดแผนงานและงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๙ โครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร กิจกรรมหลักตรวจรับรองคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ กิจกรรมรอง งานส่งเสริมพัฒนาคุณภาพน้ำนมทั้งระบบ

เป้าหมาย

๑. ดำเนินการแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนมดิบ จำนวน ๔ ครั้ง/ปี ให้แก่ เกษตรกร ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ และ สหกรณ์โคนม ที่มีผลการตรวจคุณภาพน้ำนมดิบต่ำกว่าเกณฑ์การรับซื้อ โดยเป็นเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของศูนย์ รวบรวมน้ำนมดิบในพื้นที่เขตปศุสัตว์ที่ ๑

๒. จัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์ม ครั้งที่ ๑ ณ ฟาร์มเกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์ รวบรวมน้ำนมดิบ สหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก มิตรภาพ จำกัด

๒. สรุปข้อมูลของผู้มีส่วนร่วม

กิจกรรมแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนม ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก มิตรภาพ จำกัด Dairy Field Day ครั้งที่ ๑ วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๙ โดยเจ้าหน้าที่ ส่วนส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขต ๑ ข้อมูลประชากรโคนม : โครีตนม จำนวน ๑,๘๖๕ ตัว โคทราย จำนวน ๓๕๓ ตัว โคนสาวท้อง จำนวน ๓๖๓ ตัว โครุ่น- โคนสาว จำนวน ๑,๒๕๕ ตัว ลูกโคเพศเมีย จำนวน ๑๓๑ ตัว จำนวน โคนเพศผู้ ๘๖ ตัว รวม ๔,๐๕๓ ตัว สมาชิกส่งนม ๑๔๐ ราย ปริมาณน้ำนมดิบ ๒๕.๒๗๗ ตัน/วัน (ข้อมูลเดือนมีนาคม ๒๕๖๙)

๓. ผลการดำเนินงานที่ได้จากการมีส่วนร่วม

จากการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนม ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก มิตรภาพ จำกัด ข้อมูลภาพรวมเกษตรกร ๒๐ ฟาร์ม ที่เข้าแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนมดิบ โดยส่วนใหญ่พบปัญหา ดังนี้

๑. จำนวนนับเซลล์เม็ดเลือดขาวในน้ำนมดิบ (SCC) สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ๕๐๐,๐๐๐ เซลล์ต่อลูกบาศก์ เซนติเมตร เกิดจากการทำความสะอาดอุปกรณ์สำหรับการรีดนมได้ไม่ดีพอ เช่น สายลม สายนม สายยางลมท่อกู่ สายลมสั้น ยางรีดนมมีคราบราดำ อีกทั้งอุปกรณ์บางรายการยังมีความเสื่อมสภาพ เช่น พื้นผิววัสดุหรือเนื้อยางรีดนม แข็งกระด้าง ทำให้เต้านมของแม่โครีตนมเกิดเต้านมอักเสบได้ ประกอบกับไม่มีการคัดกรองโรคเต้านมอักเสบเบื้องต้น ด้วยน้ำยา CMT ทุกครั้งก่อนการรีดนมภายในฟาร์ม ส่วนใหญ่จะตรวจสอบเมื่อมีอาการหรือพบความผิดปกติ ทำให้เกิดโอกาสในการส่งน้ำนมดิบที่มี SCC สูงไปขายได้เนื่องจากโคนมอาจเป็นโรคเต้านมอักเสบแบบไม่แสดงอาการ นอกจากนี้ยังพบว่าแรงงานรีดนมในฟาร์มไม่ได้คัดกรองโรคเต้านมอักเสบ ส่งผลให้นมที่รีดได้ในมือนั้นมีค่า SCC สูงไปด้วย

๒. ปริมาณเนื้อมรวมในน้ำนมดิบ ต่ำกว่าร้อยละ ๑๒.๒๕ พบสาเหตุในฟาร์มเกษตรกร รายละเอียด ดังนี้

๒.๑ อาหารข้น มีการปรับลดสัดส่วนการให้อาหารข้นลง หรือปรับลดเปอร์เซ็นต์โปรตีนในอาหารต่ำลง โดยไม่มีการเพิ่มโปรตีนอาหารสัตว์อย่างอื่นทดแทน ทำให้โคนมได้รับอาหารข้นไม่เพียงพอ เนื่องจากราคาอาหารสัตว์ สูงขึ้น (ค่าขนส่งอาหารสัตว์แพงขึ้น เนื่องจากราคาน้ำมันที่สูงขึ้น)

๒.๒ อาหารหยาบ ส่วนใหญ่เกษตรกรปล่อยแปลงหญ้า ให้กินหญ้าธรรมชาติอย่างเดียว ซึ่งในบางครั้งปริมาณ หญ้าในแปลงไม่เพียงพอต่อปริมาณอาหารหยาบ

๓. เกษตรกรบางรายไม่ได้ใช้น้ำยาจุ่มหัวนมโคหลังรีดนม

๔. เกษตรกรขาดการจดบันทึกฐานข้อมูลโค เช่น การคลอด ลูกเกิด การผสมเทียม ทำให้ยากต่อการจัดการ

๕. ฟาร์มเกษตรกรเป็นฟาร์มขนาดเล็ก ยากต่อการคัดโคออกจากฟาร์ม/จำนวนโคนมทดแทนไม่เพียงพอ

๖. พบปัญหาผสมติดยาก โคนมไม่แสดงอาการเป็นสัตว์ สาเหตุเกิดจากเกษตรกรให้อาหารไม่เพียงพอ ขาดการบำรุงแม่โครีดนมหลังคลอด เกษตรกรขาดการจัดการ การดูแลช่วงระยะเปลี่ยนผ่านแม่โคทรายจนถึงแรกคลอด สามเดือน และบางฟาร์ม

๗. ปัญหาอุปสรรคที่พบระดับศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ ณ เวลานี้ อสค.ภาคกลาง ยังไม่สามารถจ่ายเงินค่าน้ำนมดิบให้แก่ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ หรือสมาชิกได้ครบจนถึงเดือนปัจจุบัน (ค้างชำระ) ส่งผลให้เกษตรกรมีเงินทุนในการหมุนเวียนทำฟาร์มน้อยลง และอสค.ภาคกลาง ลดปริมาณการซื้อน้ำนมดิบลดลงทำให้ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบต้องหาผู้ซื้อหรือผู้ซื้อเพิ่มขึ้น

๔. นำผลการมีส่วนร่วมไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

แนวทางการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบที่ได้แนะนำแก่เกษตรกร

๑. ควรมีการทำความสะอาดอุปกรณ์เครื่องรีดนม ให้สะอาดทุกครั้งหลังจากใช้งานเสร็จทันที โดยเน้นบริเวณที่เป็นซอกมุม ทั้งด้านนอกและด้านในด้วยน้ำยาสำหรับล้างทำความสะอาดคราบไขมัน เมื่อล้างทำความสะอาดดีแล้วล้างอุปกรณ์ให้แห้งและนำไปเก็บไว้ในที่สะอาด แนะนำให้เกษตรกรใช้คลอรีนเช็ดทำความสะอาดเต้านมโค หรือใช้แช่ ล้าง ทำความสะอาดอุปกรณ์รีดนม เพื่อฆ่าเชื้อโรคที่มองไม่เห็น

๒. ตรวจสอบเช็คสภาพของระบบเครื่องรีดนมและอุปกรณ์รีดนมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และเปลี่ยนชิ้นส่วนเมื่อหมดอายุการใช้งานหรือมีการชำรุด

๓. ควรมีใช้น้ำยา CMT ในการคัดกรองโรคเต้านมอักเสบก่อนการรีดนมทุกมื่อ ทุกตัว/ใช้น้ำยาจุ่มหัวนมโคหลังรีดนมทุกมื่อ ทุกตัว/รีดนมโคที่เป็นโรคเต้านมอักเสบตัวสุดท้ายและไม่รีดนมลงพื้นคอก

๔. ควรมีการให้สัดส่วนอาหารหยাব-ชั้นและเปอร์เซ็นต์โปรตีนในอาหารชั้น ให้เหมาะสมกับประเภทและความต้องการของโคนม เช่น แม่โครีดควรมีสัดส่วนการให้อาหารหยাব ๖๐ : อาหารชั้น ๔๐ และอาหารชั้นควรมีโปรตีนที่ ๑๘-๒๐ เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของโคนม

๕. ควรมีการจัดการฝูงโคนมให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะ เพื่อลดการสิ้นเปลืองของอาหารและต้นทุนในการเลี้ยง โดยสัดส่วนที่แนะนำ ได้แก่ ตัวอย่างฝูงโคนมมีแม่โครีด จำนวนมากกว่า ๑๔ ตัว โคทรายน้อยกว่า ๖ ตัว โคนสาวท้อง ๔ - ๕ ตัว โคนสาว ๑ ปี จำนวน ๖ - ๗ ตัว โคนอายุต่ำกว่า ๑ ปี ๗ - ๘ ตัว เป็นต้น และควรมีการคัดทิ้งแม่โคที่มีการผสมติดยากหรือผสมมากกว่า ๓ - ๔ ครั้ง และแม่โคที่มีอาการเป็นโรคเต้านมอักเสบเรื้อรัง

๖. ระบบสืบพันธุ์ และการล้างตรวจโคที่มีปัญหาผสมติดยาก ควรมีการรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ผสมเทียมหรือนายสัตวแพทย์เพื่อฉีดฮอร์โมนแก้ไขปัญหาระบบสืบพันธุ์ รวมทั้ง วิตามินบำรุง ให้คำแนะนำเกษตรกรในการจับสัตว์ และให้ความสำคัญกับฐานข้อมูลประชากรโคนม เช่น การจดบันทึกข้อมูลการคลอด - การผสมเทียมโค เพื่อความสะดวกต่อการบริหารจัดการฟาร์มโคนมของตนเอง

ผลจากการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์ม ได้แก่

๑. คุณภาพน้ำนมดีขึ้น - ลดปริมาณจุลินทรีย์และเซลล์เม็ดเลือดขาวในน้ำนม ส่งผลให้น้ำนมมีความสะอาดและปลอดภัยมากขึ้น

๒. เพิ่มผลผลิตและรายได้ของเกษตรกร - น้ำนมที่มีคุณภาพสูงสามารถขายได้ราคาดีกว่าลดการถูกตัดเกรดหรือปฏิเสธรับซื้อ

๓. ลดการสูญเสียและต้นทุนการผลิต - การควบคุมคุณภาพน้ำนมช่วยลดปัญหาโรคเต้านมอักเสบและการปนเปื้อน ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาหรือทิ้งน้ำนมที่ไม่ได้มาตรฐาน

๔. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการฟาร์ม - การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทำให้เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของสุขอนามัยและการจัดการฟาร์มที่ดี

๕. สร้างความยั่งยืนให้กับอุตสาหกรรมนม - เมื่อฟาร์มผลิตน้ำนมคุณภาพดีต่อเนื่อง จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้กับทั้งเกษตรกรและผู้รับซื้อน้ำนม

๖. เพิ่มความเชื่อมั่นของผู้บริโภค - น้ำนมดิบที่มีคุณภาพสูงช่วยให้ผลิตภัณฑ์นมปลอดภัยและได้มาตรฐานทำให้ผู้บริโภคมั่นใจมากขึ้น

กิจกรรมแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนม ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค มิตรภาพ จำกัด
Dairy Field Day ครั้งที่ ๑
วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๙

สัตวแพทย์หญิงชนิษฐา ธิติดิลกรัตน์ ปศุสัตว์เขต ๑ ได้มอบหมายให้ส่วนส่งเสริมและพัฒนา การปศุสัตว์ บูรณาการร่วมกับหน่วยงานในสังกัดกรมปศุสัตว์ ได้แก่ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ศูนย์วิจัยการผสมเทียมและเทคโนโลยีชีวภาพสระบุรี ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์นครราชสีมา หน่วยงานภายนอก ได้แก่ ผู้แทนจากสหกรณ์จังหวัดสระบุรี นางสาวนิชาภา เนื้อเย็น ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ เจ้าหน้าที่จากองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) มวกเหล็ก สระบุรี และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจากสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค มิตรภาพ จำกัด เข้าแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์ม แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน ๒๐ ฟาร์ม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจ ตรวจสอบปัญหาของฟาร์มเกษตรกรที่คาดว่าจะ เป็นสาเหตุทำให้อูณภาพน้ำนมดิบต่ำ ซึ่งปัญหาที่พบ ได้แก่ ปริมาณ SCC (Somatic Cell Count) มีปริมาณสูง ปริมาณ TS (Total Solids) มีปริมาณที่ต่ำกว่ามาตรฐาน และปัญหาการผสมติดยากในแม่โค ทั้งนี้ ได้ให้คำแนะนำในแก้ไขปัญหาระบบสืบพันธุ์โคนม เพื่อเพิ่มอัตราการผสมติด รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำนมดิบ ให้เกษตรกรสามารถผลิตน้ำนมที่มีคุณภาพดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ และประสิทธิภาพการผลิตสูงขึ้น อีกทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค พร้อมกันนี้ได้สนับสนุนวัสดุการเกษตร ให้แก่เกษตรกรอีกด้วย

รูปภาพกิจกรรม

